

OUDE RIJKSWERF GEBOUW 66

Den Helder

Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve

In opdracht van:
Gemeente Den Helder

Oude Rijkswerf: Gebouw 66

te Den Helder

Delft, december 1997

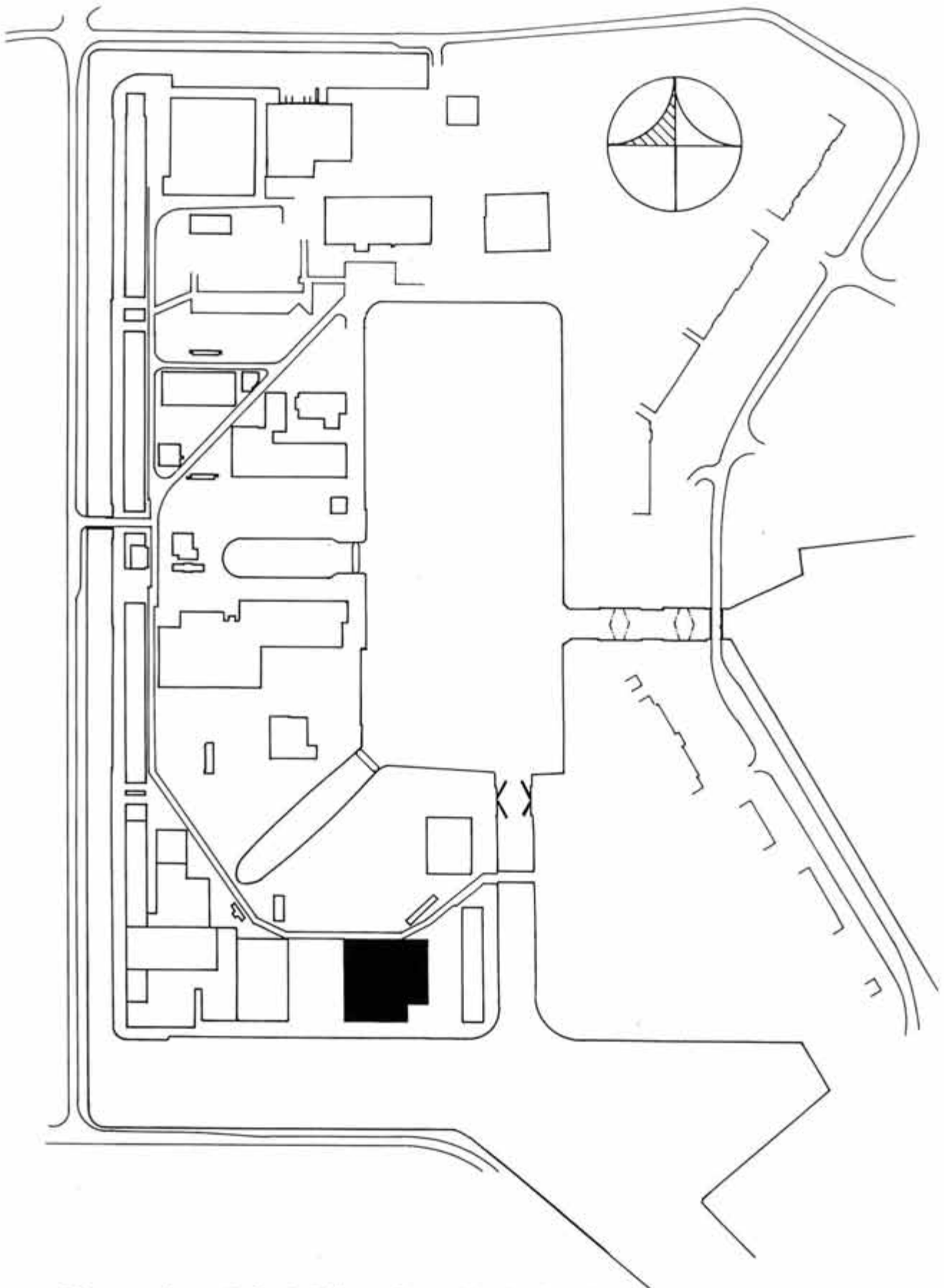
Onderzoeksperiode: september 1997

Uitvoering:
Kamphuis, bureau voor bouwhistorie
Oude Delft 224
2611 HJ Delft

bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve
Acaciastraat 12 bis A
3551 BG Utrecht

In opdracht van:
Gemeente Den Helder
Dienst Stadsontwikkeling & Beheer
Sportlaan 62
1782 ND Den Helder

© Copyright. Niets uit dit rapport mag gekopieerd of overgenomen worden zonder schriftelijke toestemming van de Gemeente Den Helder of van de auteur(s).

Plattegrond van de Oude Rijkswerf, met de plaatsbepaling van gebouw 66 (in zwart).

VOORWOORD

De "Oude Rijkswerf" te Den Helder is een scheepreparatiewerf van de Marine, die in eerste aanleg dateert uit het begin van de 19de eeuw. In de loop der tijd hebben talloze uitbreidingen en aanpassingen plaatsgevonden, waardoor er nu een veelheid aan gebouwen uit zeer verschillende perioden op het terrein staat.

Omdat de Marine recent een nieuwe werf in gebruik genomen heeft, zijn de gebouwen op de "Oude Rijkswerf" leeg komen te staan. Het ligt nu in de bedoeling om een groot deel van het terrein en de gebouwen af te stoten aan de Gemeente Den Helder.

Op het moment dat de Gemeente het terrein en de bebouwing over zal nemen, staan er grotere plannen op stapel. Deze plannen behelzen onder meer sloop van een aantal gebouwen en het plaatsen van nieuwbouw. Om een verantwoorde afweging tussen sloop en behoud te kunnen maken, hebben Burgemeester & Wethouders van de Gemeente Den Helder aan *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* te Delft en *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve* te Utrecht opdracht gegeven tot een bouwhistorische verkenning. Deze opdracht behelst eveneens een viertal gebouwen op het terrein van de Koninklijke Marine, een gedeelte van de Rijkswerf dat niet zal worden afgestoten.

Voor deze bouwhistorische verkenning heeft een archiefonderzoek plaatsgevonden in het archief van de Rijkswerf, de Gemeentelijk archieven en de Rijksarchieven. Gezien de enorme hoeveelheid beschikbaar materiaal en de formulering van de opdracht was het niet mogelijk en lag het niet in de bedoeling om een uitputtend onderzoek te verrichten. Niettemin zijn de voornaamste bestekken, tekeningen en foto's bij het archiefonderzoek gevonden, mede dankzij de niet aflatende hulp van M. Bakker. Ook zijn wij veel dank verschuldigd aan het Instituut voor Maritieme Historie in Den Haag. Het archiefmateriaal dat in het Centrale Archief Selectiedienst (CAS) te Winschoten berust, zal op een later moment naar het Archief Rijkswerf of het Algemeen Rijksarchief (ARA) te Den Haag verhuizen. Inventarisnummers van deze stukken zijn dientengevolge niet beschikbaar.

Het archiefwerk is verricht door drs E. Vink. De verkenningen van de gebouwen, de analyse van de bouwgeschiedenis aan de hand van de archivalia en de bouwkundige kenmerken van de gebouwen ("bouwsporen") is geschied door drs K. Emmens, M. Enderman, S.B. Frieling, ir J.A. van der Hoeve, ir K. Holstein, ir J. Kamphuis, ir E. Orsel, ir H. Vlaardingerbroek en ir L. Wevers. Zij zijn ook verantwoordelijk voor de rapportage en de samenstelling van de rapporten.

Het onderhavige rapport van gebouw 66 is gemaakt door drs K. Emmens, M. Enderman, ir J. Kamphuis en ir E. Orsel. Zonder nadere vermelding zijn de afbeeldingen, zowel foto's als tekeningen, afkomstig van *Kamphuis, bureau voor bouwhistorie* of van *bureau voor bouwhistorisch onderzoek, J.A. van der Hoeve*.

J.A. van der Hoeve & J. Kamphuis.
Delft, december 1997

BOUWGESCHIEDENIS

Op de plattegrond die de inspecteur der maritieme gebouwen L. Valk van het Maritieme Etablissement in 1923 maakte, staat gebouw 66 (toenmalig nummer 30) als "mastenloodsen" aangegeven. Dit gebouw, bestaande uit meerdere kappen (vandaar de meervoudsvorm van het woord "loods") werd aanbesteed in 1825.¹⁾ Op de plattegrond uit 1833 staat ten westen van de mastenloods de "Medemblikker houtloods".²⁾

In 1860 besloot men aan de mastenloods een andere bestemming te geven. Dat gebeurde in het kader van het algehele streven om van de verschillende magazijnen en werkplaatsen op Willemsoord een doelmatiger gebruik te maken.³⁾ In een deel van de mastenloods werd voortaan de mastenmakerij uit gebouw 60 overgebracht (daar zou nl. de stoomwerkplaats worden ingericht - zie gebouw 60).

De mastenmakerij werd aan de nieuwe bestemming aangepast, o.a. door het aanbrennen van een separatieschot tussen de mastenmakerij en de mastenloods. Verder werden in de buitenmuur vier ramen uitgebroken, waarin tuimelramen werden geplaatst.⁴⁾

Op grond van een vermelding uit 1882 moet de mastenloods een leidak gehad hebben.⁵⁾ Volgens een bestek uit 1883 werden werkzaamheden verricht aan het dak. Het ging, behalve om het herstel van twee zakgoten, vijf hoekkepers, vier kilkepers, drie nokken, 27 houten legramen en het dakbeschoot. Verder zouden twee kappen met hun eindschilden en twee schilden van de kap van het voorgebouw worden ontdaan van leien en opnieuw belegd met gekloofde Rijnsche dakleien, lang 0.34 m breed 0.23 m. In totaal schatte men voor de beide kappen 70.000 leien nodig te hebben. Een derde kap zou worden ingetand met de oude leien die van de twee andere kappen afkomstig waren. De beide andere kappen (er waren in totaal dus vijf kappen) zouden eveneens met oude leien worden gedekt, aangevuld met zo'n 6000 nieuwe leien.⁶⁾ Blijkbaar was de dwarskap aan de noordzijde van gebouw 66, de vijfde kap ten opzichte van de vier parallelle kappen, al vóór 1883 aangebracht.

In 1888 werden in de mastenloods twee hellingen voor twee torpedoboten, groot model, gemaakt. Hiervoor moest de zuidgevel van de meest oostelijke van de vier afdelingen in de mastenloods met zo'n 12 m worden ingekort, waardoor deze beuk vier traveeën korter werd dan de overige beuken. De mastenloods had daarmee niet langer een vierkante plattegrond.⁷⁾

1) ARW, overzicht bestekken.

2) ARA, Afdeling Kaarten en Tekeningen, MTSH 1015.

De beide kaarten zijn opgenomen rapport dat de historie van de Rijkswerf als onderwerp heeft.

3) ARA, Gewoon Verbaal-Archief ministerie van Marine, Indices, 3992: 1860, 11 juli nr. 35, 11 sept. nr. 38 en 10 nov. nr. 42.

4) ARW, bestekken, 1860: begrotingen.

5) ARA, Gewoon-Verbaal archief ministerie van Marine, Indices, 4055: 1882, 6 mei nr. 39.

6) ARW, bestekken, 1883.

7) ARW, bestekken, 1888.

Twee kappen van de mastenloods werden in 1915 ingericht als ijzermagazijn, samen met de naastgelegen torpedoloads (afb. 1). Men sloopte de zuidgevel van de torpedoloads gedeeltelijk en die van de mastenloods geheel. In de noordgevel en oostgevel werden resp. twee deuropeningen en één deuropening dichtgemetseld, verder werden in de zuidgevel 10 deurkozijnen gesteld, in de noordgevel vier. Zij waren voorzien van kalven en ronde bovendorpels. In het kantoor van de bewaarder werden twee raamkozijnen geplaatst, waarvoor stukken muur werden uitgebroken. Ook werden nog eens drie deurkozijnen uitgebroken.

Een rasterwerk scheidde het ijzermagazijn van de mastenloods, die zich in de meest westelijke kap bevond. Ook de diverse bergplaatsen in het ijzermagazijn waren door middel van rasterwerk van elkaar gescheiden.

In en voor de magazijnen werd bij dezelfde gelegenheid een smalspoorbanen aangelegd.⁸⁾

Tijdens de Tweede Wereldoorlog is de mastenloods (toen voormalige mastenloods) door een bombardement over een lengte van 15 m vernield (zie afb. 25). Nog gedurende de oorlog besloot men de voorgevel en een gedeelte metselwerk van de westgevel af te breken en de ingestorte kap te slopen. Muurwerk en kap zouden worden hersteld. Men wilde in de loods een ruimte voor het "duikbedrijf" afscheiden.⁹⁾

Kort na de Tweede Wereldoorlog, in 1947, werd een deel van de zuidgevel verbouwd (afb. 2). Hierbij zijn de rails voor de kraanbalk verlengd waardoor de "kraanbalk" (= loopkat) van de kraan van binnen naar buiten gereden kon worden (zie afb. 13). In 1952 is een deel van de zuid-oostgevel vervangen en zijn de kolomvoeten versterkt (afb. 3). Tijdens deze werkzaamheden werd bij de muur een betonbalk toegevoegd en bij de kolommenfundering een betonbekleding.

De stellingen die zich in gebouw 66 bevonden zijn in 1975/1978 vervangen door een loopkatsysteem (afb. 4). Tevens werd een bergplaats gesloopt evenals een gedeelte van het smalspoortraject.

8) ARW, bestekken, 1915.

9) ARW, bestekken, 1943.

BESCHRIJVING

Gevels

Noordgevel:

De gevel (zie afb. 5) heeft oorspronkelijk per beuk een indeling van twee rondboog vensters met daartussen een deur met rondboog bovenlicht (zie afb. 6). De vensters zijn geplaatst op een natuurstenen cordonlijst en hebben een steens rondboog met een natuurstenen sluitsteen (zie afb. 9). De sluitsteen heeft een diamantkop-ornamentering. Het venster bestaat uit een kozijn met middenstijl met daarin geplaatst een raam met roede-indeling; opvallend is dat bij de nog oorspronkelijke vensters de (houten) onderdorpel ontbreekt: het raam sluit meteen aan op de natuurstenen onderdorpel. De oostelijke beuk heeft een indeling waarbij de rondboogvenster naar beneden zijn uitgebroken ten behoeve van dubbele deuren (zie afb. 7). De oostelijke dubbele deur is daarna vervangen door een venster. De daarnaast gelegen beuk is nu voorzien van twee dubbele deuren als vervanging van de twee vensters en de deur (zie afb. 8). De volgende twee beuken hebben de originele indeling behouden. Van deze gevel is het gedeelte van het metselwerk boven de natuurstenen cordonlijst opnieuw opgemetseld. Daarbij is getracht zettingen in het metselwerk uit te vlakken.

Oostgevel:

De oostgevel (zie afb. 5 en 10) was van oorsprong evenlang als de westgevel. Bij een verbouwing in 1888 is de oostbeuk met vier traveeën ingekort. De oostgevel is thans voorzien van 7 rondboogvensters boven een ten dele natuurstenen lijst. Het noordelijke raam is in 1915 (zie afb. 1) naar beneden toe uitgebroken. Het muurvlak rond de drie zuidelijke vensters is op een betonbalk opnieuw opgemetseld (zie afb. 11). De zuidelijke hoek is daarbij met inkassingen verbonden.

Zuidgevel:

De gevel (zie afb. 5) heeft oorspronkelijk mogelijk een opbouw van drie deuren per beuk gehad. De huidige indeling is het resultaat van verschillende verbouwingen. De westelijke beuk (zie afb. 14) heeft een indeling met een stalen deur, een drievoudige deur en een mogelijk originele dubbele deur. De stalen deur behoort bij het trafohuisje. De drievoudige deur is (zie afb. 4) is met zij- en bovenpanelen demontabel, zelfs het kalf en de stijlen zijn te verwijderen om een grote doorgang te creëren.

De dubbele deur is mogelijk origineel, hoewel het metselwerk na 1915 (zie afb. 1) vervangen is. Opvallend hierbij is dat de sluitsteen mist.

De volgende beuk (zie afb. 13) heeft twee brede dubbele deuren. Deze deuren en de gevel dateren van de verbouwing van 1915 (zie afb. 1). De volgende beuk is het resultaat van een verbouwing uit 1947 (zie afb. 2) van de gevel uit 1915, waarbij dubbele deuren met een gebogen bovenzijde (1915) vervangen worden door de huidige deuren. De meest westelijke penant van deze beuk is vervangen bij een verbouwing uit 1952 (zie afb. 3). Deze penant zet zich om de hoek en vormt de zijgevel van de beuk. De westelijke beuk (zie afb. 12) vertoont geen sporen van de oorspronkelijke gevel. De oostelijke penant behoort bij de verbouwing van 1952 (zie afb. 3). De penant daarnaast behoort bij de verbouwing van 1915. De twee westelijke penanten dateren mogelijk uit de tussenliggende periode. De topgevel (zie afb. 5 en 12) is na 1952 geheel vernieuwd.

Westgevel:

De gevel (zie afb. 5 en 15) heeft oorspronkelijk een opbouw met negen rondboogvensters. De vensters komen overeen met de vensters in de oostgevel. Aan het noordelijke venster is naderhand een negenruits venster toegevoegd. Eén venster is later dichtgezet. Een ander venster is voorzien van een dubbele deur. Het zuidelijke venster is verdwenen doordat in de zuidoosthoek van het gebouw een trafohuisje is ingebouwd. Hierbij is het muurwerk vervangen en is een dubbele stalen deur ingebracht.

Interieur:

Het interieur wordt grotendeels gevormd door de standvinkconstructie (zie afb. 16) en de kapconstructie (zie afb. 18). De standvinkconstructie bestaat uit stijlen, op natuurstenen poeren (zie afb. 17), met daarop een dekbalk in noord-zuidrichting. Tussen dekbalk en stijl is per stijl één korbeel aangebracht, op een zodanige wijze dat er portalen gevormd worden. Opvallend is dat tussen de stijlen met korbelen een grotere travee-afstand is toegepast dan tussen de stijlen zonder korbelen, de stijlen zijn alternerend geplaatst (zie afb. 5 en 16). Op de dekbalk ligt, ter plaatse van de stijl, de trekbal van de spanten (zie afb. 20). De trekbal wordt gedragen door een sleutelstuk met een kwartrond-profiel en ondersteund door korbelen ten behoeve van het dwarsverband.

De kapconstructie bestaat uit twee gestapelde spanten. Het bovenste spant is een A-Spant (zie afb. 18). Het onderste spant is een schaarspant met middenstijl, schoren en aanlopers (zie afb. 16). In de oostbeuk zijn de meeste trekbalken doorgezaagd en is een schoor aangebracht om de doorgezaagde constructie te ondervangen (zie afb. 1). De redenen van deze aanpassing zijn onduidelijk, kennelijk was er behoefte aan een grotere vrije hoogte. Merkwaardig is dat bij deze zware constructie het windverband ontbreekt, kennelijk gaf het dakbeschot voldoende stijfheid. Bij de verbouwing van 1915 (zie afb. 1) zijn ter plaatse van de voormalige trekbal stalen balken aangebracht waar stellingen aan verbonden waren. Bij deze verbouwing zijn ook het in de noord-oosthoek aanwezige kantoor (zie afb. 21) en de smalspoorlijnen met draaiplateau's aangebracht (zie afb. 22).

WAARDERING

- 1) Stedebouwkundige waarde:
Gebouw 66 heeft een grote stedebouwkundige waarde, omdat het onderdeel uitmaakt van de zuidelijke begrenzing van de Oude Rijkswerf vormt (gebouw 60, 63 & 73). Oorspronkelijk had het gebouw een sterke relatie met het Afsluitingskanaal door middel van sloopshellingen. Slechts één van deze hellingen is behouden gebleven.
- 2) Architectuur- en bouwhistorische waarde:
De gevels zijn uitgevoerd in een sobere, neo-klassicistische "rondbogenstil", die karakteristiek is voor de vroeg 19de-eeuwse gebouwen op de Oude Rijkswerf. Bij latere wijzigingen heeft men de bestaande stijlkenmerken gehandhaafd en gekopieerd. Deze opzet is van architectuur-historisch belang.
Positieve waarde mag worden toegekend aan de verbouwing van 1915, waarbij de oostelijke helft van de zuidgevel werd vernieuwd en een "kantoor" in het interieur werd aangebracht.
- 3) Historische waarde:
Het gebouw heeft historische waarde, omdat het bij de oorspronkelijke opzet van de Oude Rijkswerf behoort.
Daarnaast hebben de vele in krijt geschreven namen op de kaponderdelen een historische waarde: dit zijn de personeelsleden, die volgens de traditie van de werf hun naam hier hebben vereeuwigd.
- 4) Gaafheid:
De west- en oostgevel zijn nagenoeg gaaf bewaard gebleven. De noord- en zuidgevel zijn geheel vernieuwd. De houten draagstructuur van alternerende standvinken is gaaf bewaard gebleven, afgezien van het deel dat door de bominslag van 19 februari 1943 is verwoest.

ADVIES:

- Gebouw 66 als bouwmassa integraal behouden.
- De draagstructuur en de opdeling in vier beuken handhaven.
- De noord-, oost- en westgevel in de huidige staat handhaven.
- Bij de zuidgevel zijn enige "retouches" gewenst, om enkele minder esthetische ingrepen te herstellen.

BIJLAGE I

Bronnenmateriaal.

• ARW, bestekken, 1860:

Begroting van het arbeidsloon en gedeeltelijke leverantie van materialen benodigd voor het maken van een mastenmakerij, bergplaats voor gezaagde houtwaren en een slachterij.

De mastenmakerij komt in 1/4 gedeelte van de mastenloods.

Het gezaagde hout komt in enkele kanonneerbootkappen.

Begroting van kosten van het arbeidsloon voor het overbrengen van de mastenmakerij naar de mastenloods, het maken van bergplaatsen voor en het overbrengen van gezaagde houtwaren, ijzerwerk, mallen, modellen en het overbrengen van de slachterij naar het torengedouw.

Men maakt een separatieschot tussen de te maken mastenmakerij en de mastenloods. Verder worden in de buitenmuur 4 lichtramen met tuimelramen uitgebroken.

• ARW, bestekken, 1883:

Bestek en voorwaarden wegens het vernieuwen van een gedeelte van het leien dak boven de mastenloods, het herstellen van twee zakgoten, vijf hoekkepers, vier kilkepers, drie nokken, 27 houten legaramen en het dakbeschoot.

Twee kappen met hun eindschilden en twee schilden van de kap van het voorgebouw worden ontdaan van leien en opnieuw belegd met gekloofde Rijsche dakleien, lang 0.34 m breed 0.23 m. De leien mogen in de lengte niet meer dan 0.13 m afdekken, moeten ieder bevestigd worden met twee of drie leinagels en waar nodig met hangloodjes. Het gaat om ongeveer 70.000 leien voor twee complete kappen van het dak, de derde wordt ingetand met afgekomen oude leien. Verder nog sprake van het dekken van de beide overige kappen met de oude leien van de beide vernieuwde kappen, aangevuld met circa 6000 nieuwe. Het dakbeschoot en de twee zakgoten (met lood) worden hersteld

• ARW, bestekken, 1888:

Bestek wegens het maken van twee hellingen voor twee torpedoboten, groot model.

Aanbesteed 14 aug. 1888.

De zuidgevel van één van de vier afdelingen van de mastenloods moet circa 12 m worden ingekort. De nieuwe muur van de zuidgevel is lang ongeveer 14 m, hoog vanaf de fundering 7.5 m en 2 1/2 steen dik. Met twee deuropeningen van 4.70 bij 4.25 m.

De muur voor de oostgevel is lang circa 12 m, hoog 7.5 m en 4 stenen dik. Wordt van oude stenen gemaakt.

Beschadigingen aan het leidak moeten worden hersteld.

• ARW, bestekken, 1908:

Bestek: werkzaamheden aan het machinegebouw van het nieuwe droogdok en daarmee in verband staande werken t.b.v. de elektrische centrale.

O.a. wordt een deel van de mastenloods (13.50 m lang x 6 m breed) ingericht als wagenmakerij en afgescheiden van de mastenmakerij.

• ARW, bestekken, 1915:

Bestek: het inrichten van een torpedoloods en twee kappen van de mastenloods tot ijzermagazijn.

Hiervoor wordt de zuidelijke gevel van de torpedobootloods gedeeltelijk en die van de mastenloods geheel weggebroken tot 0.25 m beneden de gording. In de noordgevel worden twee deuropeningen, in de oostgevel één deuropening dichtgemetseld.

In de zuidgevel 10 deurkozijnen gesteld; in de noordgevel vier, met kalven en ronde bovendorpels.

In het kantoor van de bewaarder worden 2 raamkozijnen geplaatst, waarvoor stukken muur worden uitgebroken, verder 3 deurkozijnen uitgebroken.

In en voor de magazijnen wordt een spoorbaan gelegd.

Tussen het ijzermagazijn en de mastenloods komt een rasterwerk. Verder ook rasterwerk dat de diverse bergplaatsen in het magazijn van elkaar scheidt.

• ARW, bestekken, 1943:

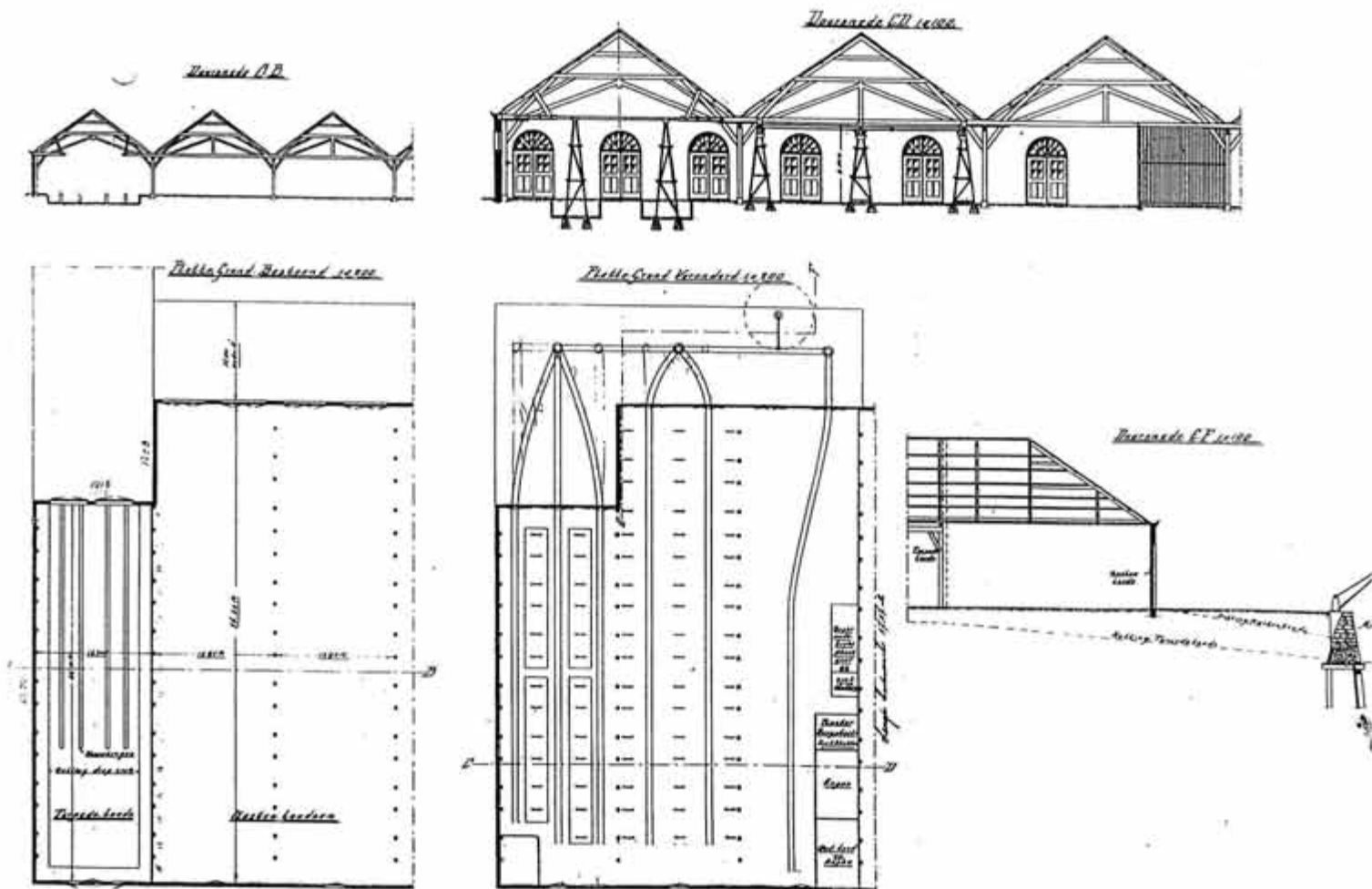
("Duitsche opdrachten"): Bestek wegens het herstel van de voormalige mastenloods en duikbedrijfwerkplaats (bomschade 19 feb. 1943) Door de bommen is een gedeelte van 15 m lengte vernield. De voorgevel en een deel metselwerk van de westgevel moeten worden afgebroken, het ingestorte kappedeelte gesloopt. De afgebroken muren moeten weer opgemetseld worden met oude stenen. In de voorgevel komt een nieuw deurkozijn. Ook de kap wordt hersteld. In de loods wordt een ruimte voor het duikbedrijf afgescheiden.

• ARW, bestekken, 1947:

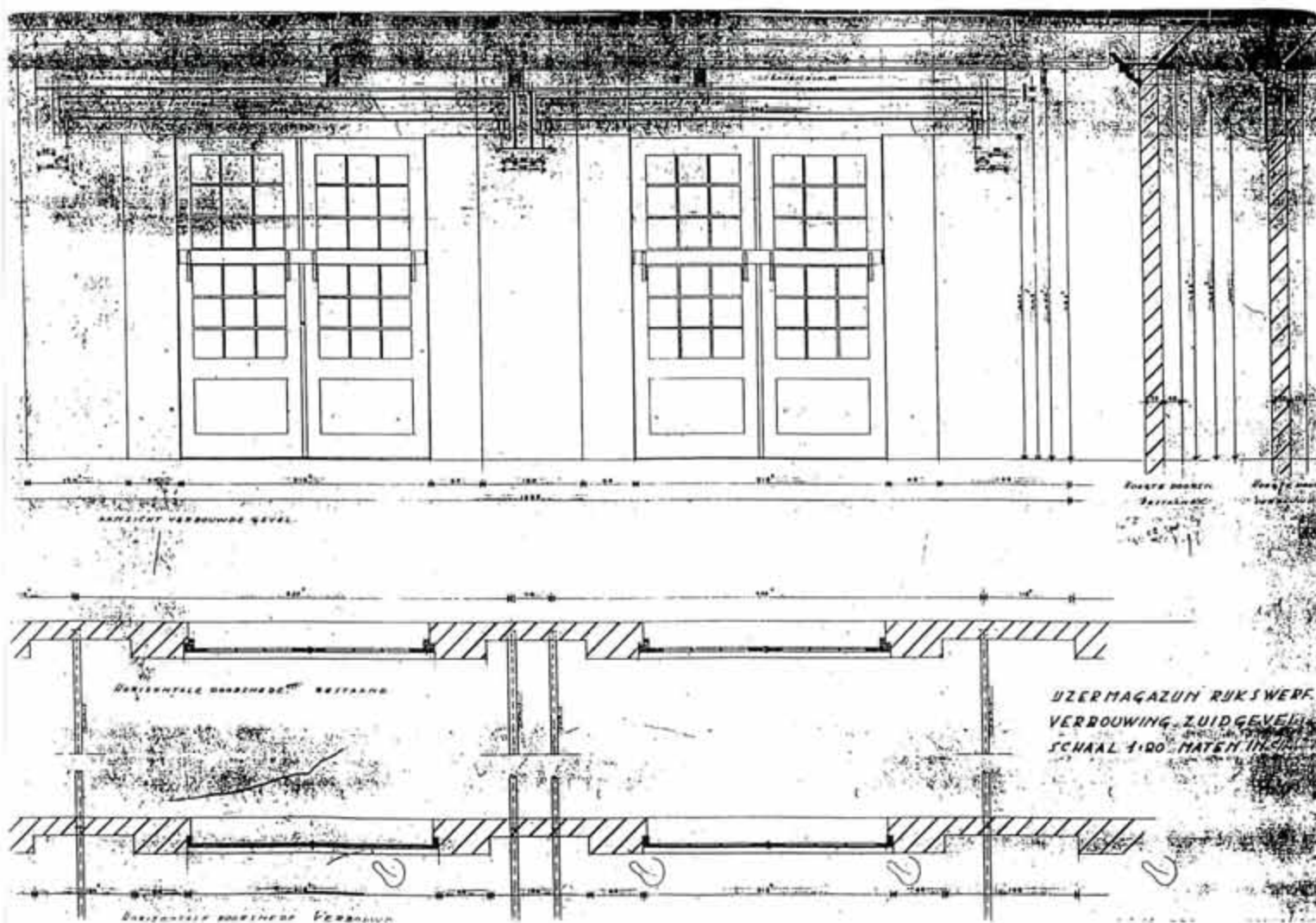
Bestek: het verbeteren van de transportinrichting van het ijzermagazijn.

Het gaat om het verlengen van de kraanbanen. In de noordgevel moet de deuropening worden uitgebroken en de vrijkomende deur uit de zuidgevel worden geplaatst. In de zuidgevel idem, maar hier moet een nieuwe deuropening worden gemaakt met twee stel grenenhouten deuren.

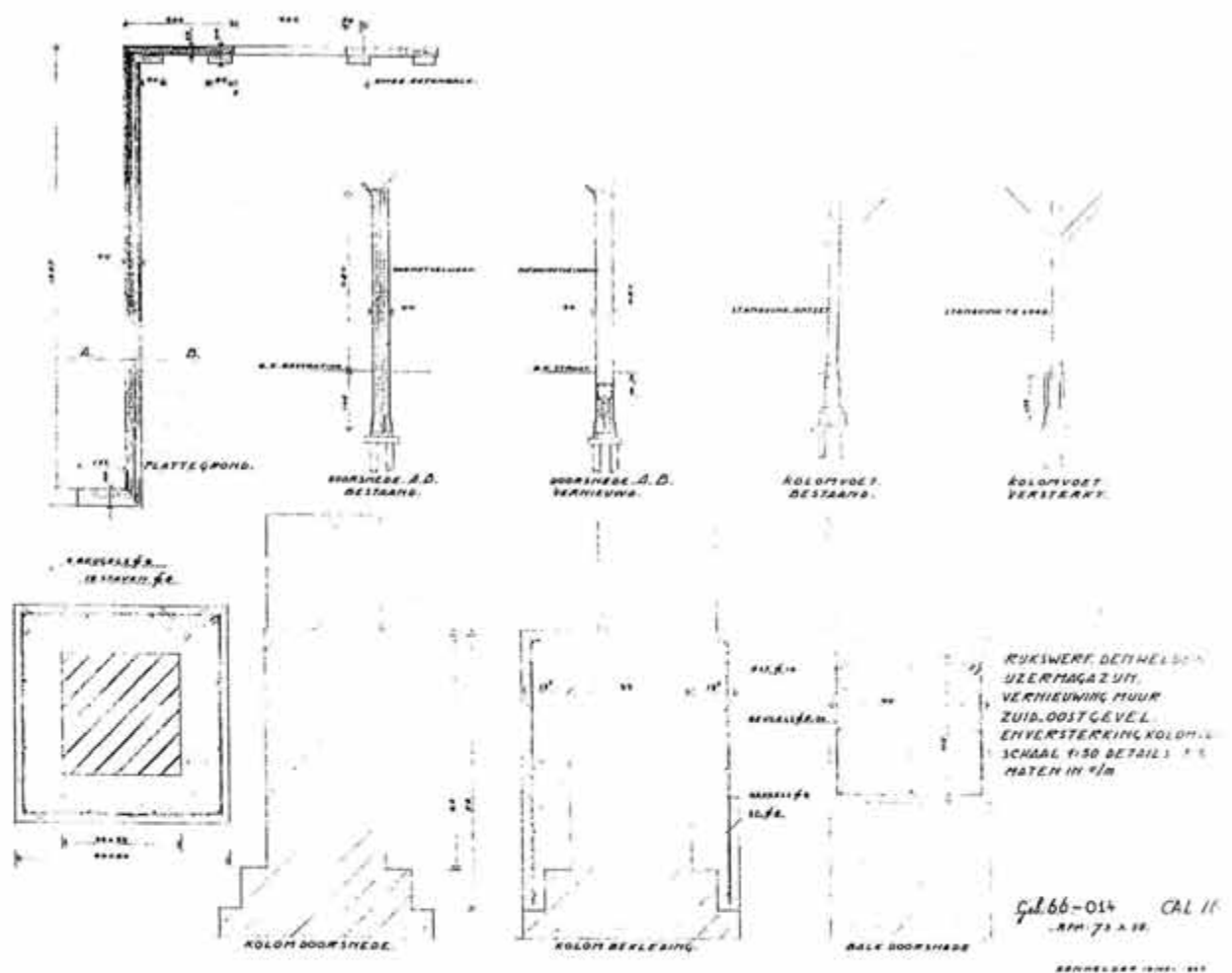
aan de zijkant van de torpedoloods
 en twee kappen van de mastenloods tot ijzermagazijn

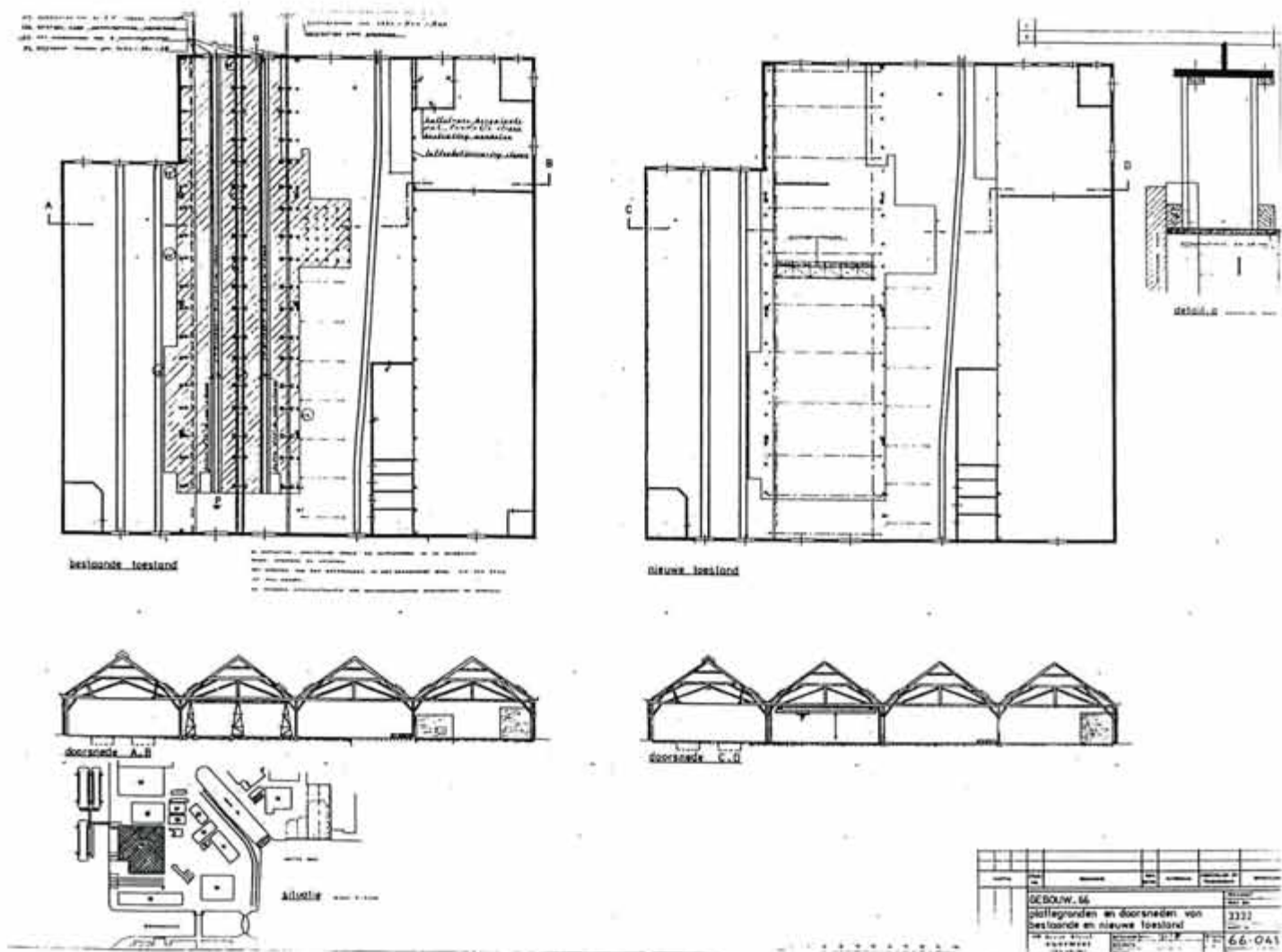
Afb. 1 Tekening (1915) van de verbouwing van torpedoloods en twee kappen van de mastenloods tot ijzermagazijn. De helling van de torpedoloods wordt verwijderd. Een scheidingswand wordt verplaatst. De deuren in de zuidgevel worden gewijzigd. Een smalspoor-traject, stellingen, bergingen en een kantoor worden aangebracht.

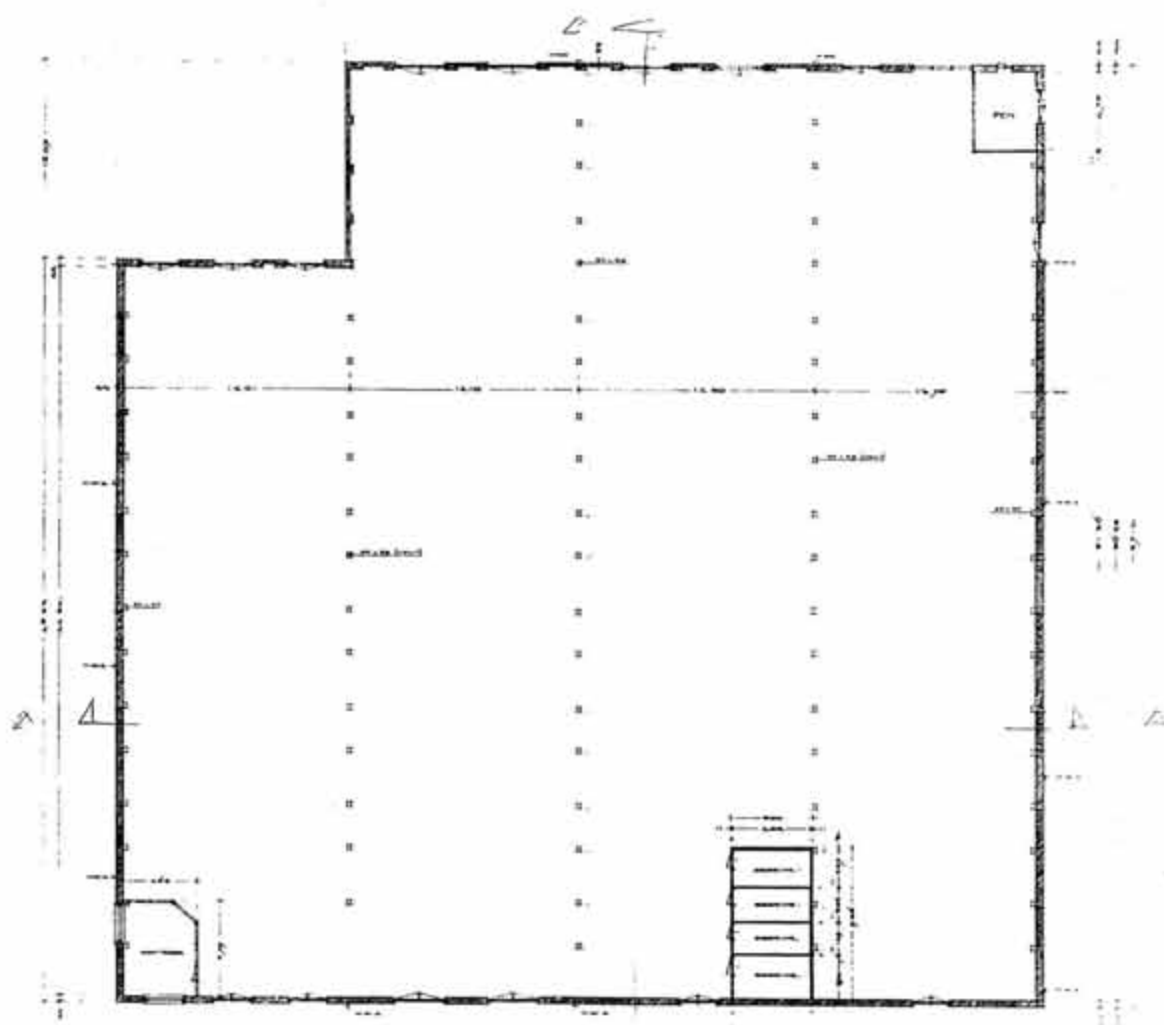
Afb. 2 Tekening, gedateerd 1947, van de verbouwing van een deel van de zuidgevel. Hierbij worden de rails voor de "kraanbalk" (loopkat) verlengd waardoor de kraanbalk van binnen naar buiten gereden kan worden. De opening in de gevel is thans met een plaat dichtgezet (zie afb. 13)

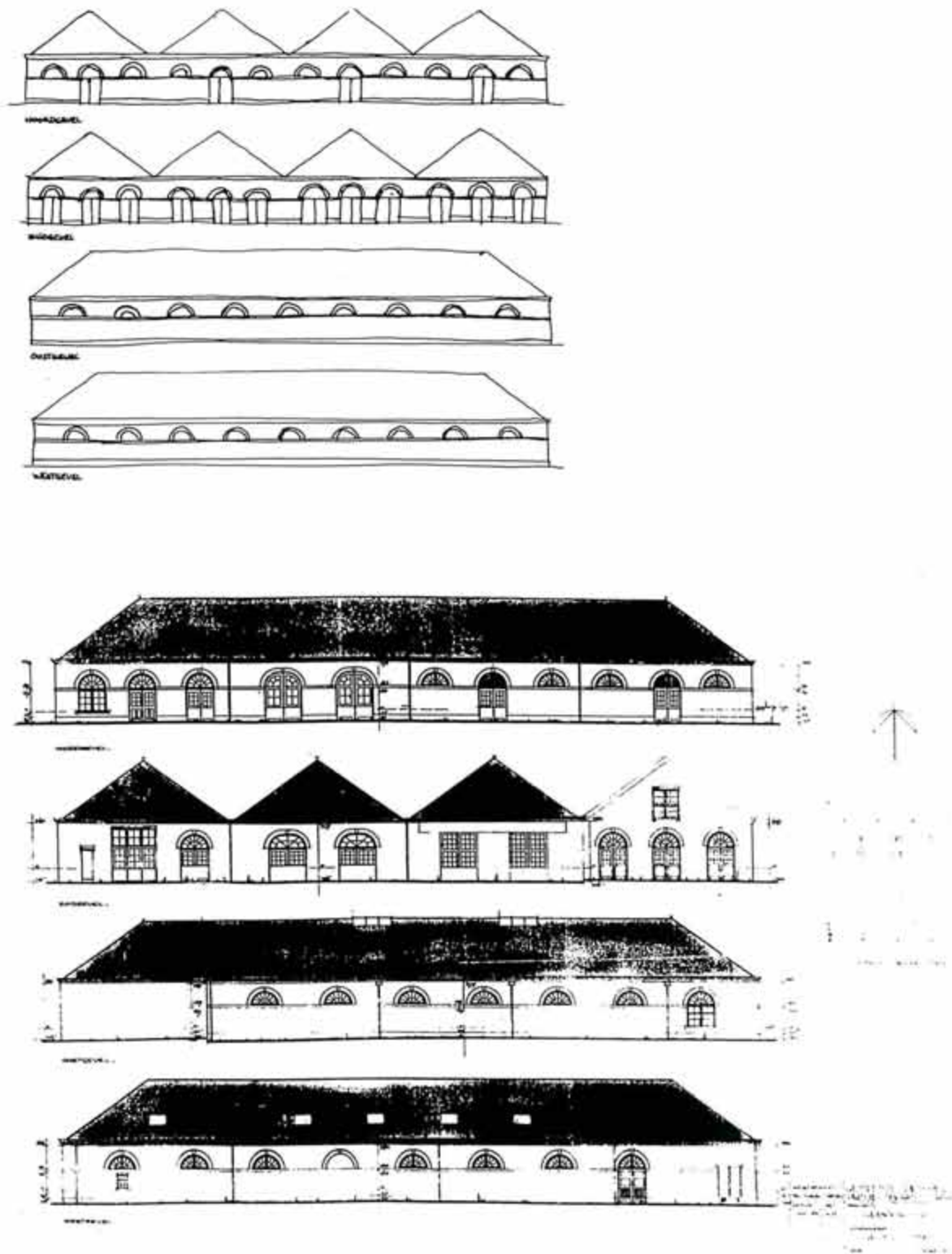
Afb. 3 Tekening, gedateerd 1952, van de vervanging van een deel van de zuidoostgevel en de versterking van kolomvoeten. Hierbij wordt bij de muur een betonbalk toegevoegd en bij de kolommenfundering een betonbekleding.

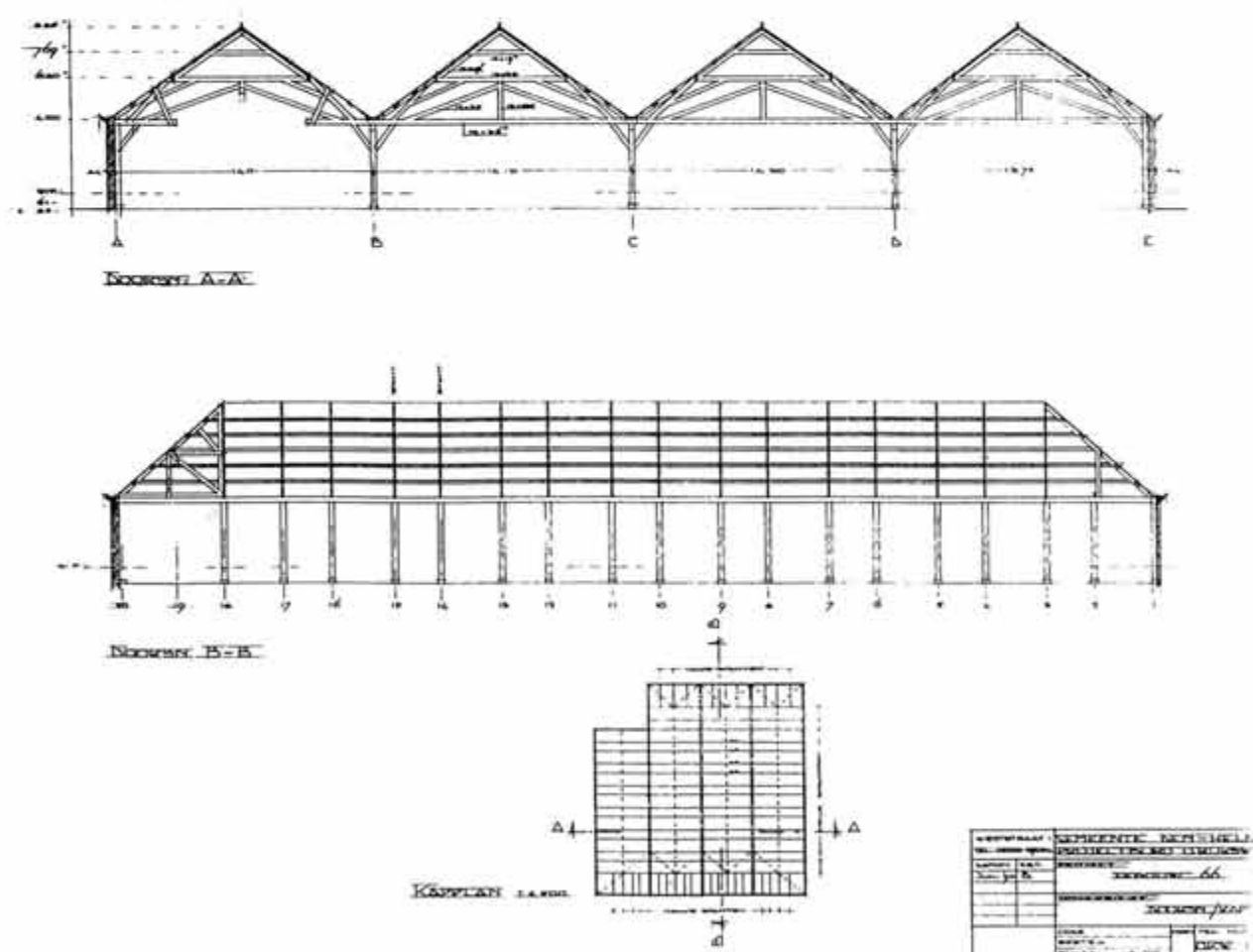
Afb. 4 Tekening, gedateerd 1975 en 1978, van de vervanging van stellingen door een loopkatsysteem en de sloop van een bergplaats en een gedeelte van het smalspoortraject.

Afb. 5 Tekening, gedateerd 1995, van de bestaande toestand. Plattegrond. Ten opzichte van de voorgaande bouwtekeningen hebben er geen noemenswaardige aanpassingen plaatsgevonden.

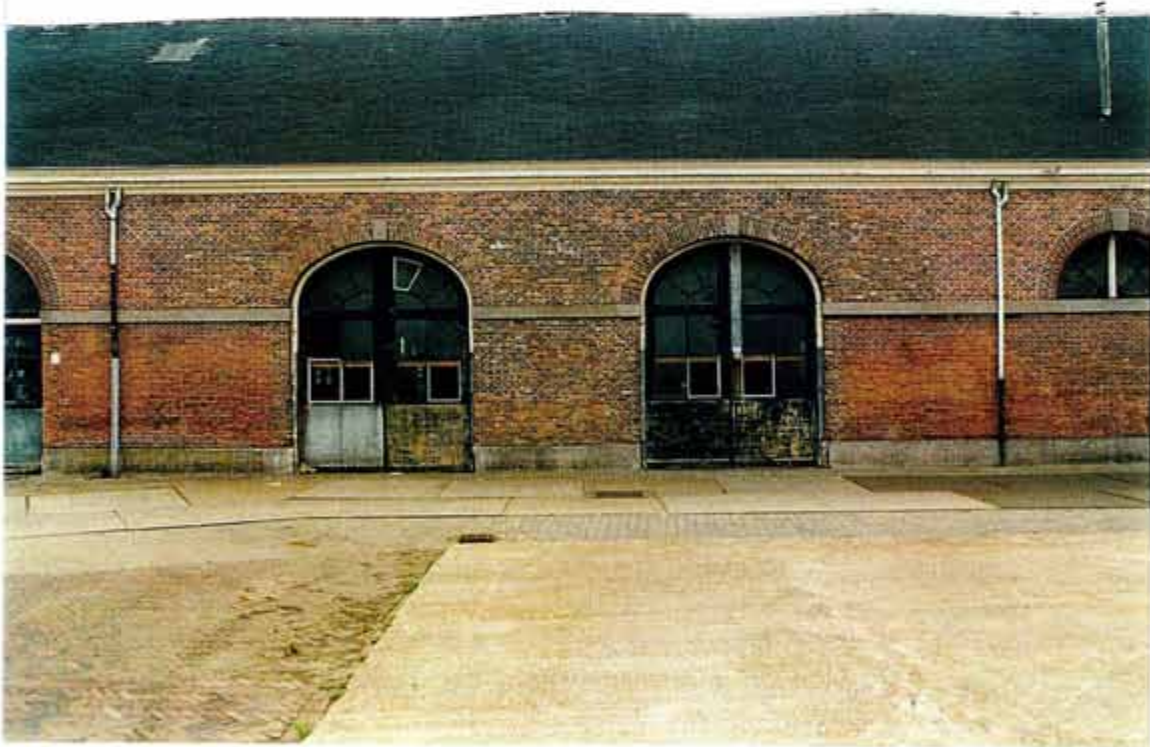
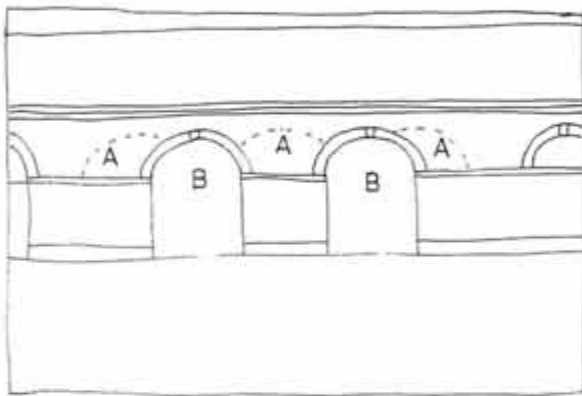
Afb. 5 (vervolg) Tekening, gedateerd 1995, van de bestaande toestand. Gevels. Ten opzichte van de voorgaande bouwtekeningen hebben er geen noemenswaardige aanpassingen plaatsgevonden. De schets geeft de vermoedelijk oorspronkelijke toestand van de gevels weer.

Afb. 5 (vervolg) Tekening, gedateerd 1995, van de bestaande toestand. Doorsnede en kappenplan. Ten opzichte van de voorgaande bouwtekeningen hebben er geen noemenswaardige aanpassingen plaatsgevonden.

- Afb. 6 (boven) Overzicht van de noordgevel. De twee westelijke beuken hebben hun originele indeling met twee rondboog vensters met daartussen een deur met rondboog bovenlicht behouden. De twee oostelijke beuken zijn gewijzigd (zie afb. 7 en 8). De originele constructie van het dak met vier dakschilden en drie zakgoten is gewijzigd in één doorlopend dakschild.
- Afb. 7 (onder) Overzicht van de noordgevel van de oostbeuk (zie afb. 6). Het linker venster was oorspronkelijk een rondboogvenster (zie afb. 9). Naderhand is het verbouwd tot dubbele deur en tenslotte is het in 1915 gewijzigd in een venster ten behoeve van een kantoor (zie afb. 1). De linker deur is origineel en de rechterdeur is een uitgebroken rondboog venster.

Afb. 8 Overzicht van de noordgevel van de tweede beuk vanaf het oosten. Deze gevel was oorspronkelijk ingedeeld met twee vensters en een deur. In het metselwerk zijn de sporen van de drie rondbogen waarneembaar (A). Deze originele indeling is vervangen door twee deuren (B).

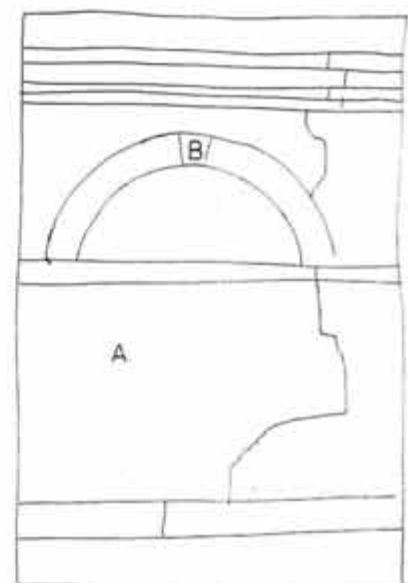

Afb. 9 (boven) Overzicht van een origineel rondboogvenster uit 1825. Het venster is aan de onderzijde begrensd door een natuurstenen cordonlijst. De rondboog wordt gevormd door een $1\frac{1}{2}$ steens rollaag met in de top een natuurstenen sluitsteen met diamantkopversiering. De naar binnen openslaande, ramen met radiale roedeverdeling zijn aangebracht in een rondgebogen kozijn met middenstijl en onderdorpel. De onderdorpel van het raam sluit aan op een gemetseld onderdorpel; er is dus geen kozijn!

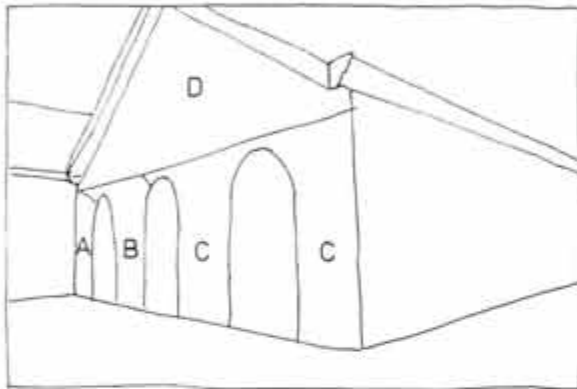
Afb. 10 (onder) Overzicht van de oostgevel. De oostgevel was van origine evenlang als de westgevel, maar is bij een verbouwing in 1888 met vier traveeën ingekort. De gevel, met natuurstenen plint, natuurstenen cordonlijst en houten kroonlijst, was oorspronkelijk voorzien van negen rondboog vensters. Na de inkorting resteerden zeven rondboog vensters waarvan de noordelijkste (gehel rechts op de foto) naar onder toe is uitgebroken ten behoeve van een venster voor een kantoor (zie afb. 1).

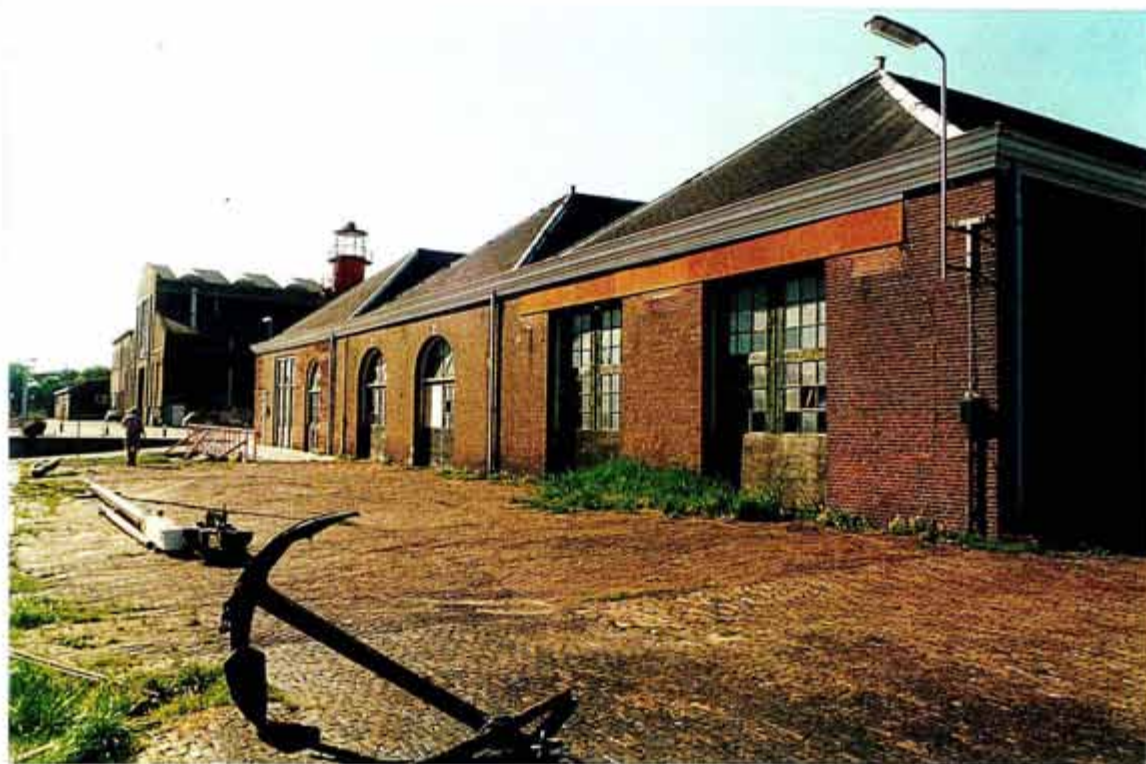
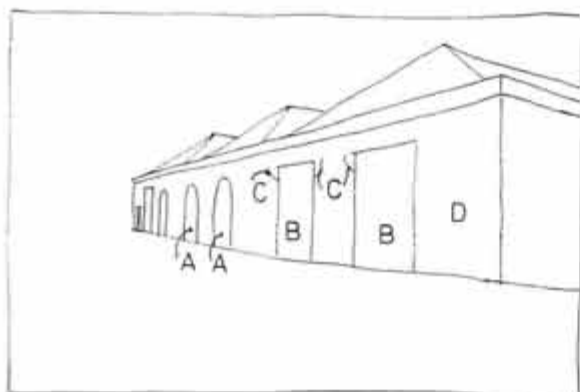
Afb. 11A Overzicht van de zuidgevel. De westelijke beuk (links) heeft nog een scheepshelling. De zuidgevel van de westelijke beuk is in 1943 vernieuwd, het middelste deel is nog jonger. De tweede beuk, gezien van links bevat muurwerk van 1915, net als de derde beuk, maar daar zijn de rondboogdeuren in 1947 vervangen. De zuidgevel van de rechterbeuk is in 1888 teruggelegd; de gevel is tussen 1915 en 1952 vernieuwd; de top van de gevel is na 1954 vernieuwd.

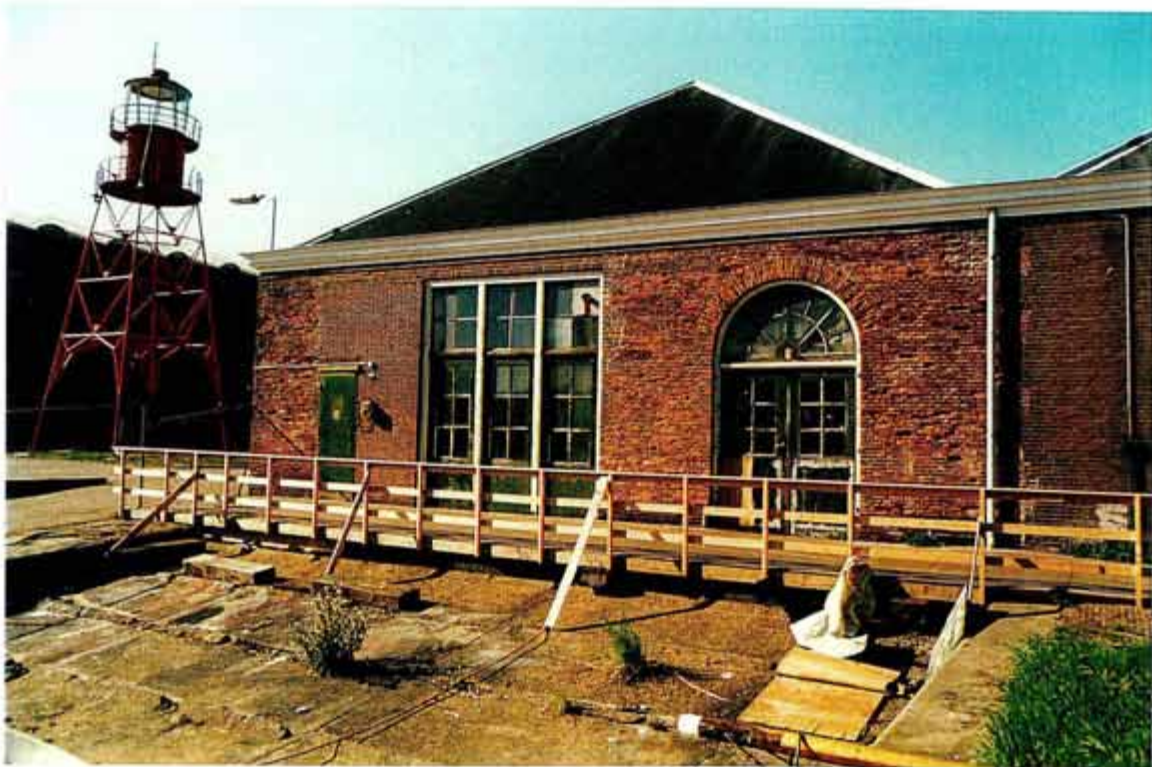
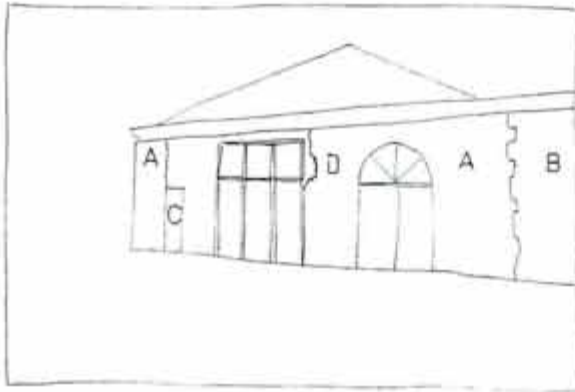
Afb. 11 Overzicht van het vijfde raam uit het noorden van de oostgevel (zie afb. 10). Het zuidelijke deel van de gevel is in 1952 (zie afb. 3) opnieuw opgemetseld (A) met hergebruik van de oude sluitsteen (B) en de oude stenen. De kroonlijst en het venster zijn vervangen. De natuurstenen cordonlijst en plint zijn niet hergebruikt maar geïmiteerd door een cementering.

Afb. 12 Overzicht van de zuidgevel van de oostbeuk. Deze gevel is in 1888 teruggelegd. De penant (A) behoort bij de verbouwing van 1952 (zie afb. 3). Penant (B) behoort bij de verbouwing van 1915 (zie afb. 1). De twee penanten (C) dateren uit één periode en zijn te dateren tussen de verbouwing uit 1915 en 1952. De geveltop (D) is als laatste vervangen, de datering hiervan is onbekend, maar is zeker jonger dan de verbouwing van 1954.

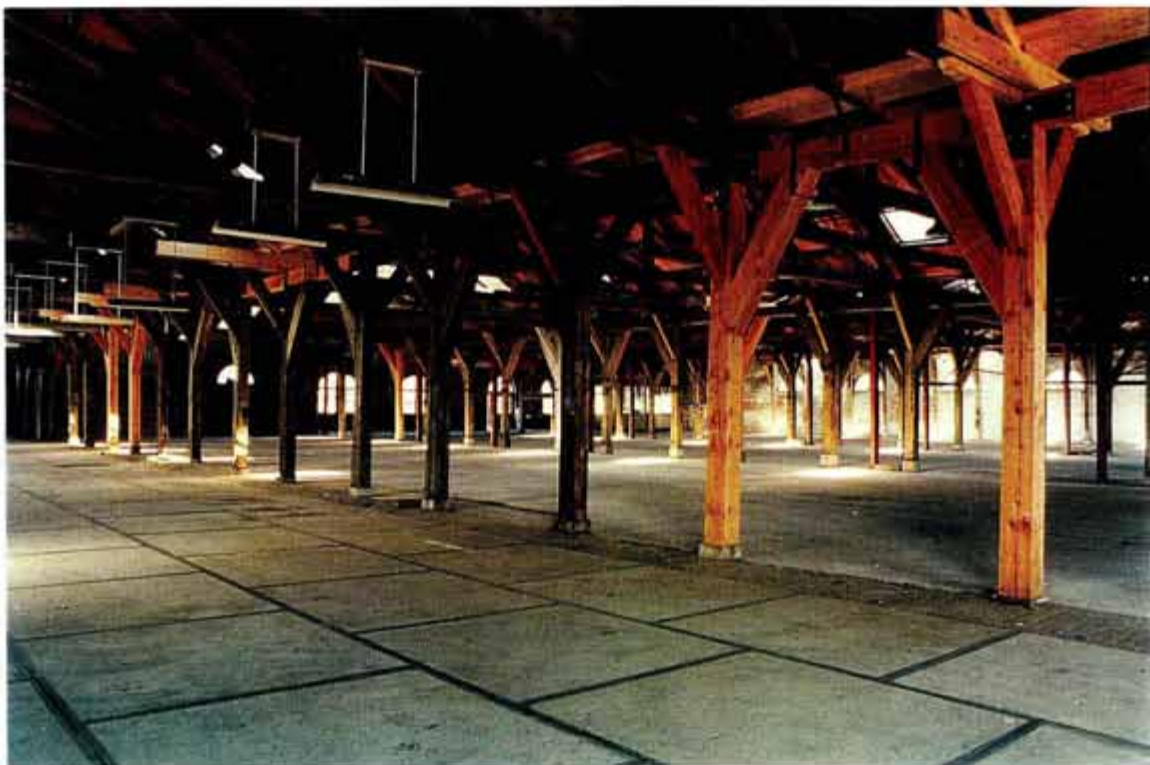
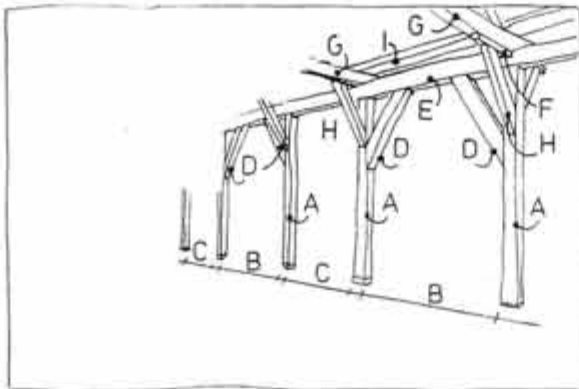
Afb. 13 Overzicht van de zuidgevel van de drie westelijke beuken. Per beuk is de kap voorzien van een dakschild. De indeling per beuk bestond waarschijnlijk uit drie deuren. Van het oorspronkelijke metselwerk resteert waarschijnlijk niets. De twee middelste beuken zijn waarschijnlijk in 1915 (zie afb. 1) voorzien van twee deuren (A) met ovale bovenlichten. Van deze deuren zijn de twee oostelijke in 1947 vervangen door deuren met een rechte bovenbeëindiging (B) (zie afb. 2). Van de boogaanzet zijn bouwsporen (C) waarneembaar. De oostelijke penant (D) is vervangen bij de verbouwing uit 1952 (zie afb. 3); de boogaanzet ontbreekt hier dan ook.

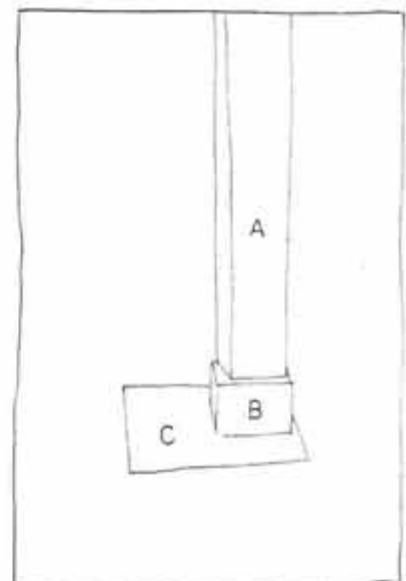
Afb. 14 Overzicht van de zuidgevel van de westelijke beuk. De huidige indeling is het resultaat van een aantal verbouwingen. Het metselwerk rond de dubbele deur en op de hoek (A) dateert vermoedelijk van 1943. (B) is metselwerk dat is aangebracht bij de verbouwing uit 1915 (zie afb. 1). Het metselwerk (A) is daar ingekast en dus jonger. De driedubbele deur (B), waarvan de indeling geheel demontabel is zodat de gehele opening in één keer geopend kan worden, dateert van na 1943. Het vervangt een dubbele deur, analoog aan de rechterdeur. Het bouwspoor van de aanzet van de ontlastingsboog is nog zichtbaar. De stalen deur (C) geeft toegang tot een trafohuisje dat op de tekening uit 1975 voorkomt (zie afb. 4) en dus van voor 1975 dateert.

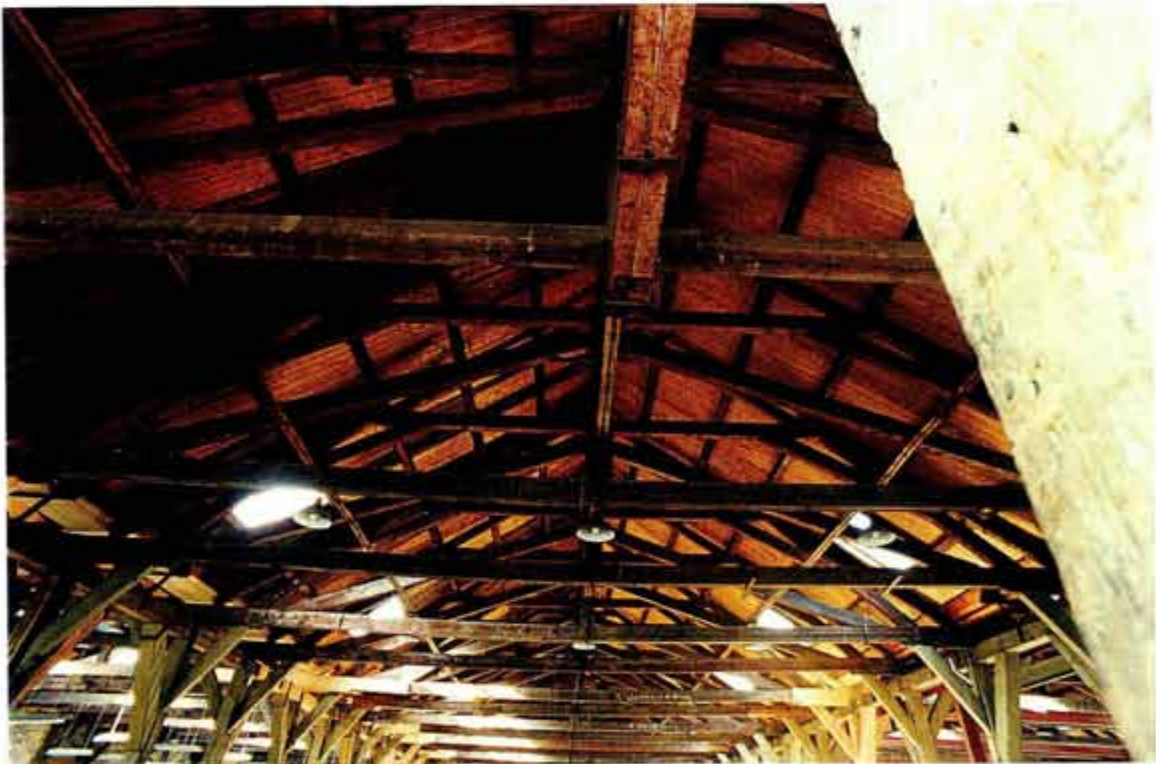
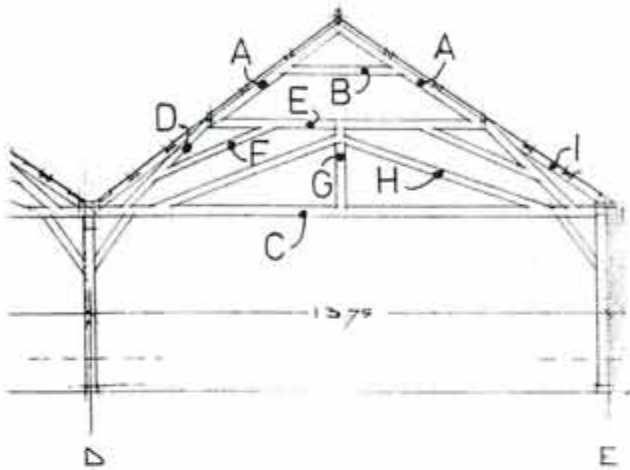
Afb. 15 Overzicht van de westgevel. De westgevel, met natuurstenen plint en cordonlijst, was oorspronkelijk voorzien van negen rondboog vensters. Aan het noordelijke venster is naderhand een venster toegevoegd. Eén venster is naar onder toe uitgebroken en voorzien van een dubbele deur. In de zuidwesthoek is het metselwerk vervangen bij de bouw van een transformatorhuisje. Bij deze transformator behoort ook de stalen deur (gehel rechts op de foto).

Afb. 16 Overzicht naar het noordoosten van de standvinkconstructie onder de zakgoot tussen de twee westelijke beuken. De standvinkconstructie bestaat uit stijlen (A) die om en om op een grote (B) en kleine (C) traveemaat zijn geplaatst (zie afb. 5). Ze zijn zgn. alternerend. In de grote traveemaat zijn de stijlen voorzien van korbelen (D) die de dekbalk (E) ondersteunen. Op de dekbalk ligt een sleutelstuk (F) met daarop de trekbalk (G) van de kap (zie afb. 20). De sleutelstukken worden door middel van schoren (H) ondersteund. De gootbodem van de zakgoot (I) is dwars op de trekbalken gelegd.

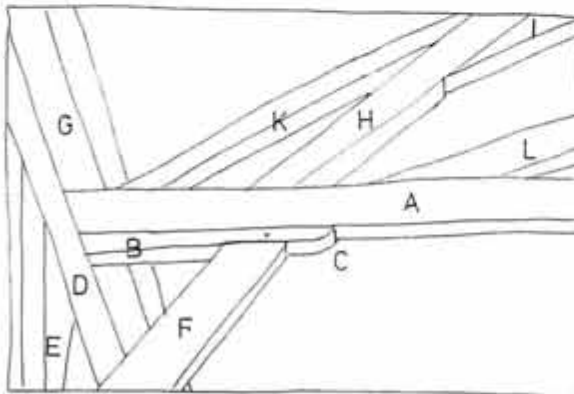
Afb. 17 De poeren van de standvinken (A). De poeren bestaan uit natuursteen blokken (B) op een gemetselde fundering. In 1952 (zie afb. 3) zijn de verzakte kolomvoeten versterkt met beton (C). Tussen de natuurstenen blokken en de houten stijlen is een plaatje lood aangebracht tegen optrekkend vocht.

Afb. 18 Overzicht van de kapconstructie van een beuk gezien in zuidelijke richting (zie afb. 5). De kapconstructie bestaat uit twee gestapelde spanten (zie begeleidende tekening). Het bovenste spant is een A-Spant, met twee spantbenen (A) die onderling zijn verbonden door een haanhout (B). Het onderste spant is een schaarspant op een trek balk (C). Het schaarspant bestaat uit twee spantbenen (D) met daarop een dekbalk (E). Tussen de dekbalk en spantbenen is een korbeel (F) aangebracht. Het spant is voorzien van een middenstijl (G) met schoren (H) en aanlopers (I).

Afb. 19 Overzicht, in oostelijke richting, van een gedeelte van de later aangebrachte langskap van de noordgevel. De langskap bestaat uit vervangen halfspanten. Het halfspant bestaat uit een ligger, een stijl, een dakligger en schoren. De halfspanten staan tegen het eerste spant aan van het oorspronkelijke schilddak.

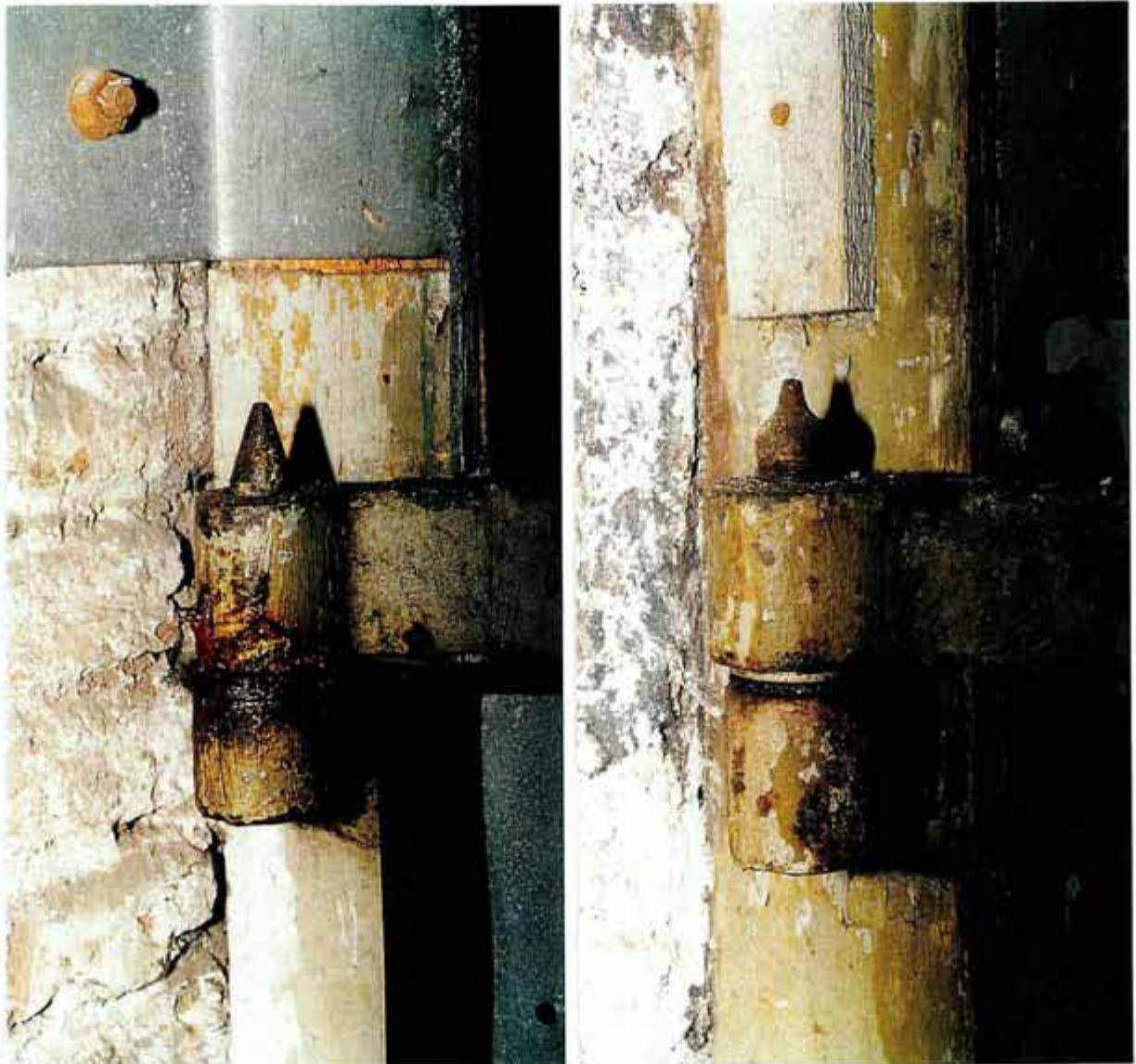

Afb. 20 Overzicht van de oplegging van een spant (zie afb. 18). De trek balk (A) van het spant ligt op op een sleutelstuk (B) met kwartrond-profilering (C). Deze ligt op zijn beurt op op de dekbalk (D) van de standvink-constructie (E). Het sleutelstuk wordt ondersteund door een schoor (F). Op het uiteinde van de trek balk ligt de gootbodem (G). Zichtbaar zijn verder het spantbeen (H), het korbeel van het onderste spant (I), de aanloper (K) en de middenstijlschoor (L).

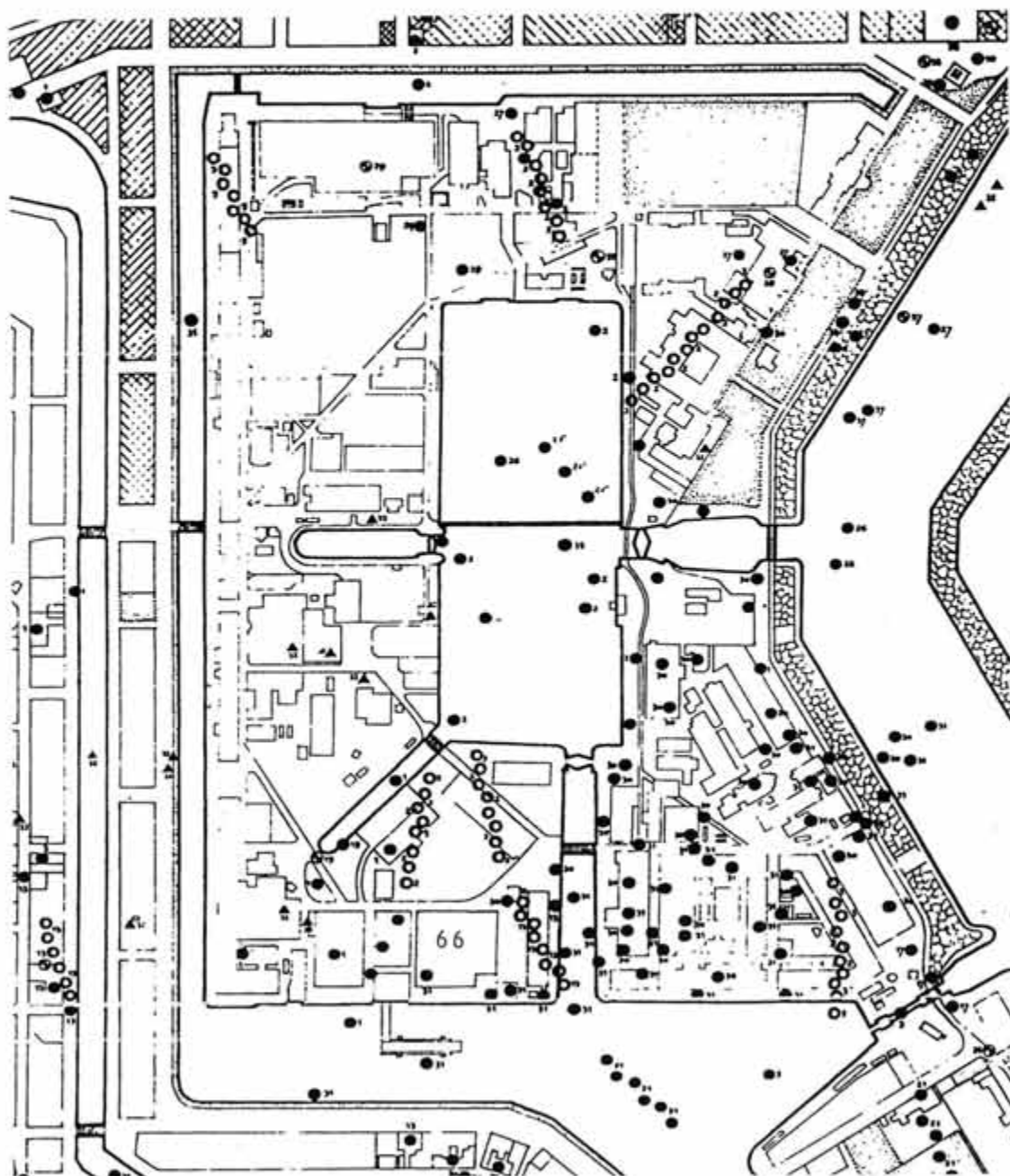
Afb. 21 (boven) Overzicht van het kantoor in de noord-oosthoek (zie afb. 1). Dit kantoor is gebouwd bij de verbouwing uit 1915.

Afb. 22 (onder) Draaischijf en restant van het uit 1915 daterende smalspoor-traject (zie afb. 1).

Afb. 23 (links) Een duim en een gedeelte van het geheng van het originele hang- en sluitwerk. De originele duim heeft aan de bovenzijde een spitse beëindiging (zie afb. 24).

Afb. 24 (rechts) Een duim en een gedeelte van het geheng van het latere hang- en sluitwerk (noordgevel, oostelijke beuk, westelijke deur). De duim van het "imitatie" hang- en sluitwerk is in tegen stelling tot het originele werk uitgevoerd met fraai geprofileerde bovenbeëindiging (zie afb. 23).

afb. 25 Detail bommenkaart van de "Luchtbeschermingsdienst Den Helder", 1945. Blijkens deze kaart is op 19 februari 1943 een "springbom" in de zuidwesthoek van het complex gevallen. Herkomst: Gemeente Den Helder, archief Bouwen en Wonen.